

Margarida de Descatllar, missionera del català

Fundadora de la primera biblioteca catalana de Catalunya Nord, Margarida de Descatllar venia de l'alta noblesa catalana. Traspassada el 23 de febrer d'enguany, havia consagrat una bona part de la seva vida a la llengua catalana i a la història del seu país.

"Era una persona que tenia sempre moltes coses a dir". La seva filla Simone Ducos de Lahitte i una de les seves nétes, Martine Fabresse, subratllen els trets d'aquest personatge fora del comú, culte, perseverant, exigent i a qui agradava de veure's voltada de gent il·lustrada. Aquesta amant dels debats d'idees, de la *disputatio* en el sentit medieval del terme, es plaïa a refinar el diàleg per arribar més lluny, mantenint-se sempre apolítica.

Nascuda l'any 1906 a Clarmont-Pueguillès (departament de Gers, Gascunya), del comte Xavier de Descatllar i de Laure de Descatllar, Margarida va créixer enmig de camps de blat i blat de moro del Gers i de les vinyes d'Illa de Tet. Als vuit anys, quan se li mor el pare, tota la família s'estableix a Illa.

"Vivíem de les rendes de la propietat", recorda Simone Ducos de Lahitte. Amb el pas del temps, s'arrenquen a poc a poc les vinyes per deixar lloc als vergers. Margarida es fa gran i és hora de casar-la. Com tots els casaments de l'alta societat, és de bon to que es casi amb Marie-Philibert Jean Ducos de Lahitte. El 18 de gener de l'any 1927 marca el primer tomb de la seva vida. El seu casament obligat a Montfort (Gers) va malament. Cinc anys més tard, amb quatre criatures, ja separada, se'n torna a viure a Catalunya Nord.

"A partir del moment que el casament va malament, decideix de no parlar sinó en català", assenyala Joan-Miquel Touron, de la llibreria catalana de Perpinyà. Lle-

ARXIU / FAMÍLIA DE DESCATLLAR

La senyora de Descatllar durant un àpat pel seu aniversari. Va ser una de les primeres persones a establir ponts entre el Principat i la Catalunya Nord.

genda o realitat? La filla somriu, però restableix un poc la realitat: "És veritat que parlava català al carrer, a les conferències, que escrivia en català. Però havia tingut una educació francesa i a casa ens parlava francès".

Cultura en ruta. "Decideix de consagrar la resta de la seva fortuna i del seu temps al català —explica Joan-Miquel Touron—. "Molta gent va aprendre el català als cursos de la senyora Descatllar". A la mort de la mare, l'any 1963, Margarida torna a descobrir els llibres de la biblioteca familiar. Recorda que de jove havia trobat refugi en aquest lloc fins que la seva mare no li'n prohibí l'entrada perquè s'apassionava massa per... imagnacions. Des d'aleshores s'inter-

sa per les seves arrels. S'adona que els seus avantpassats han participat en el complot de Vilafranca de Conflent, que pretenia reunir Catalunya Nord amb el Principat. Els seus ascendents varen ser torturats al Castellet de Perpinyà.

Aquest any fa una cosa que marca la ruptura amb el seu passat cultural i social. Tira al foc, sense recança ni nostàlgia, tots els seus llibres en francès que li havien ensenyat història, geografia i política franceses. Un gest simbòlic per alliberar-se, segons ella, d'algunes mentides de la història de França. "L'estiu quan anàvem a Sant Feliu de Guíxols, s'hi comprava els nous fascicles de l'Enciclopèdia Catalana —diu la filla—. "Tenia una bella biblioteca que mai no va ser pillada —subratlla Joan-Miquel Tou-

Fets dels Descatllar, família mil·lenària

Per la seva antiguitat, aliances, fetes i gestes, la família Descatllar –assenyalen els seus arxius– representa en grau excel·lent aquestes races cavalleresques dels Pirineus, batalloses, indomptables, arrelades a les roques salvatges i desafidores. Per cercar l'autèntic bressol de la família Descatllar cal anar als congosts i als racons de la Cerdanya i del Ripollès (castell de Catllar, municipi de Vilallonga de Ter, a la vall de Camprodon) on, en temps ben reculats, va fer arrels i donar puixança a una de les nissagues més notables de Catalunya. Per Dez Catllar figura, l'any 1002, entre els companys d'armes del comte de Barcelona, Ramon Borrell, que per venjar-se de les invasions repetides que els sarraïns perpetraven a Catalunya va fer una crida de guerra contra el rei moro de Còrdova. Més ençà, el seu fill, Guillem-Ramon des Catllar, baró i senyor feudal del castell de Catllar, assisteix el 1053 al casament del comte de

Barcelona amb dona Almodès de Carcassona. Ramon-Ademar II Descallar, àlies dez Catllar, fill de l'anterior, subscriu una donació al monestir de Camprodon. A partir d'aquí, una part de la família, la del nord i d'alt llinatge, guardarà la "t" de Descatllar i la del sud, l'abandonarà.

Els dies 2 i 3 d'abril del 1674 són detinguts a Prada i a Vilafranca de Conflent en Joan Soler, Segons Cònsol de Vilafranca, el gentilhome Carles de Llar, la seva esposa Ana i la seva filla Inès, ensems amb Manuel Descatllar.

No és pas la primera vegada que en Descatllar va a la presó. El 20 de desembre del 1670 el Consell Sobirà del Rosselló l'havia condemnat a l'expulsió perpètua per haver ajudat i formentat la revolta dels Angelets al Vallespir. Es rendeix i després de dos anys de presó, el 9 de gener del 1672, una nova ordre del Consell li comuta la pena en una multa i li prohi-

beix l'entrada, per un any, a Vilafranca.

Dos anys més tard, en Descatllar i alguns familiars i amics projecten de fer entrar, el dijous 22 de març, les tropes del duc de San Germano per reunificar els Comtats del Rosselló al Principat. Segons una versió que sembla dubtosa, la conspiració va fracassar per una denúncia d'Inès de Llar.

Detingut a la ciutadella de Perpinyà, Manuel Descatllar és interrogat els dies 14 i 15 d'abril. El 20 del mateix mes el Consell Sobirà pronuncia la sentència: privat de la seva noblesa, és condemnat a mort per crim de lesa majestat i serà escanyat a la plaça de la Llotja. El seu cap serà tallat i penjat, en un gàbia de ferro, a una de les portes de Vilafranca. Els seus béns seran confiscats en benefici del Tresor Reial, haurà de retractar-se i de sotmetre's a la jurisdicció. Després de terribles tortures, Manuel Descatllar va ser executat als vint-i-sis anys. **R. M. / P. T. D.**

ron-. A més dels llibres d'origen, els seus llibres de capçalera, la biblioteca contenia llibres d'història, d'arquitectura, de pintura i d'història local sobre la Cerdanya, els Pirineus..."

Una vegada l'Enciclopèdia catalana completa, obre al carrer de Franklin, número 2, de Perpinyà, la primera biblioteca catalana, ben bé amb un miler de llibres. És

l'any 1973 i ella ja és una senyora de seixanta-set anys, plena de caràcter, enèrgica. El dimecres i el dissabte a la tarda, molts estudiants hi desfilen, però també intel·lectuals nord-catalans. "Tothom hi discutia. Això permetia trobades i debats amistosos" i feia contenta la Margarida. Després d'haver obtingut el diploma de professor de català, el 15 de juliol del 1975 a la

ciutat de Barcelona, la senyora de Descatllar dedica la major part del seu temps a fer classes de català a la biblioteca catalana i després al Palau dels Congressos de Perpinyà, en associació amb Jordi i Odeta Carbonell. També fa classes al Centre Cultural Català de Perpinyà i cursos per correspondència.

Molt activa i assídua en el seu treball, escriu sovint a la revista *Terres Catalanes*, creada per en Ramon Boix i sense cap mena de relació amb la revista que avui duu el mateix nom. Els seus articles tracten de la història del nostre país. En aquest moment la revista s'editava al carrer de Sant Mateu de Perpinyà, número 2. "Els articles esmentaven molt sovint la Cerdanya on sembla que la llengua catalana hagués tret les seves arrels", remarca la seva néta. El 1976, Margarida de Descatllar col·labora assíduament amb Òmnium Cultural de Barcelona per fer circular per la zona un immens camió que ve del Principat i que porta el logotip "Cultura en ruta". Aquest camió circulava per

ARXIU / FAMÍLIA DE DESCATLLAR

La senyora de Descatllar donant un premi a l'escriptora Renada-Laura Portet. De Descatllar obté el 1992 el premi d'honor de la Fundació Jaume I d'acció cívica catalana.

les comarques de Catalunya Nord per propagar-hi i fer-hi conèixer la cultura a la qual se sentia molt lligada. L'any 77 Margarida escriu la primera gramàtica bàsica de llengua catalana, editada per l'impremta Canigó de Perpinyà. Al cap de quinze anys s'adona del camí fet d'ençà que l'escriptor i lingüista Pere Verdaguier venia a portar-li llibres en català.

La seva gramàtica fa sensació al Rosselló. "Fou molt apreciada pel món literari per les explicacions encertades i pel seu sistema de referències", precisa la filla. Tot i això, Margarida de Descatllar segueix durant dos anys classes de perfeccionament de català a la Universitat Catalana d'Estiu, de Prada de Conflent. Hi fa el lliurament de premis als seus alumnes de català i organitza una exposició de llibres originals. Enmig d'aquest món d'homes, aconsegueix de fer la seva via.

Per fi, Margarida, que defensava de feia molts anys l'ensenyament i la llengua, havia d'arribar al punt culminant assistint al I Congrés de la Llengua Catalana en companyia de Josep Deloncle, conservador de la Casa Pairal del Castellet. Aquest congrés, que es va fer al Principat, reunia per primera vegada el sud i el nord.

"El seu objectiu era de guardar la seva identitat —diu la seva néta—. Per guardar la seva dignitat de ser catalana i allunyar tota idea de frontera". Margarida de Descatllar rep, l'any 1987, el diploma-títol de congressista, cedit a la biblioteca

ARXIU / FAMÍLIA DE DESCATLLAR

Margarida de Descatllar ballant la sardana al Centre Cultural Català de Perpinyà. Molta gent va aprendre el català als cursos de la senyora Descatllar.

Margarida escriu l'any 77 la primera gramàtica bàsica de la llengua catalana, editada per la impremta Canigó de Perpinyà.

catalana, en presència dels congressistes provinents del País Valencià, de les Illes, del Principat d'Andorra, del Principat de Catalunya i de Catalunya Nord. Obté el 1992, a Barcelona, el premi d'honor de la Fundació Jaume I d'acció cívica catalana. La regidoria de la cultura catalana de la Fidelfíssima

Vila de Perpinyà li atorga l'any 95 el premi Joan Blanca en recompensa de tants i fructuosos anys de feina.

La seva vista, ja molt baixa per culpa d'una cataracta que es nega a operar, obliga aquesta lectora a acontentar-se a escoltar la ràdio, les programacions culturals i també les àries d'òpera que li agraden tant. El seu cor d'apassionada la portarà fins l'any 2000. Per pocs dies no veurà el primer dictat en català, compost per en Pere Verdaguier, que va reunir més de vuit-cents participants, una part dels quals devien ser ex-alumnes seus. El dictat es feia per commemorar el tricentenari de la prohibició del català a Catalunya Nord, promulgada el 2 Abril del 1700, pel rei francès Lluís XIV, del casal dels Borbons.

**Roger Masip/
Patrice Tesseire-Dufour**

L'enigma de Sir Robert McLean

Miquel Martínez

Aquesta és la segona novel·la de l'escriptor Miquel Martínez. El llibre va ser escrit després d'un viatge a Anglaterra, una història que acabà albergant cavallers, alquimistes i un fantasma. Un gòtic incruent com a escenari per a capbussar-se en la complexitat humana i la recerca de la identitat.

Editorial 3i4
"El Grill", 56

Te Verd

Sheridan Le Fanu

Pactes amb el diable? Un fantasma que xarrupa aigües? Una taca en la paret d'un cervell esclafat? Cinc contes escrits per un mestre de històries de terror, misteri i de fantasmes amb un humor agre i sadònic.

Editorial Laertes
"L'Arcà", 78